

Un profeta valent, honest i tenaç

Lluís Maria Xirinacs llegeix el diari davant la presó Model de Barcelona, durant la campanya de protesta que va fer el 1975 per reclamar l'amnistia.

Lluís Maria Xirinacs fou un d'aquells homes que poden agradar o no, però que de cap manera no deixen indiferent. Tot al llarg de la seva vida, molts el van voler crucificar, com ara, per exemple, quan es va declarar públicament amic d'ETA en un discurs al Fossar de les Moreres, l'11 de setembre de 2002, i va acabar, uns quants mesos després, empresonat per ordre de l'Audiència Nacional espanyola. El pas per la presó, de fet, va ser freqüent en la vida de Xirinacs, sobretot a les acaballes del franquisme i durant la transició, quan es va convertir en un fustigador de la classe política, com va reconèixer, en assabentar-se de la seva mort, l'ex-president de la Generalitat de Catalunya Jordi Pujol.

Alguns dels homes i dones que van conèixer Lluís Maria Xirinacs o van seguir-ne la lluita de prop el recorden, hores després de saber-se la seva mort, com una persona valenta, que a voltes podia tenir raó i a voltes equivocar-se, però que, per damunt de tot, va mantenir l'honestedat i la dignitat fins al final.

Possiblement, el moment polític més important de la vida de Lluís Maria Xirinacs va arribar el juny de 1977, a les primeres eleccions democràtiques de l'estat espanyol després del franquisme, quan va obtenir un escó al Se-

nat. L'historiador Josep Benet, escollit també senador en aquelles eleccions, va conèixer bé Xirinacs, i durant un temps fou el seu advocat i tot. "A començament dels anys setanta, Xirinacs va començar a demanar l'amnistia pels

presos utilitzant un mitjà, la vaga de fam, que no s'havia vist mai encara per aquí i que li va comportar les primeres detencions. En aquella època vaig passar moltes hores amb ell i vaig arribar a conèixer-lo profundament: estava incomunicat i durant molts dies no va poder parlar amb ningú més", recorda Josep Benet.

Les repetides vagues de fam que Xirinacs va dur a terme als anys 70 el van convertir en una persona molt popular i admirada. Per això, a les eleccions generals de 1977 va obtenir, tot i presentar-se com a independent, 500.000 vots, cosa que va significar ser el quart senador més votat de tot l'estat espanyol. Al Senat, mantenint-se sempre dempeus durant les sessions, va continuar reclamant una llei d'amnistia per als presos polítics. "L'actuació de Xirinacs a favor de l'amnistia, tot i no ser fonamental, perquè hi havia també tota una acció col·lectiva que la reclamava, va ser important i, sobretot, testimonial, ja que va contribuir a la divulgació i a fer arribar aquesta inquietud a molta gent", explica Benet. De tota manera, en opinió de l'historiador, l'actuació de Xirinacs al Senat no va ser gaire rellevant. "Va voler donar ressò a les esmenes a la Constitució que li portava la gent i defensar-la article per article. Per això, dins l'Entesa, ens vam veure obligats a no acceptar-ho."

Un home pacifista. Un dels trets que més ha caracteritzat la vida de Lluís Maria Xirinacs ha estat el seu compromís amb la no-violència; un compromís que, fins i tot, el va portar a optar al premi Nobel de la Pau en tres ocasions. Arcadi Oliveres, president de Justícia i Pau, va ser una de les persones que l'any 1975 va participar en la campanya per demanar que fos atorgat el Nobel a Xirinacs. "Sabíem que políticament allò era molt difícil, però, amb tot allò que pot tenir de positiu i negatiu un premi Nobel, vam considerar que se'l mereixia", diu Oliveres, que destaca els trets del pacifisme de Xirinacs: "El seu pacifisme era molt polièdric; era arrelat al cristianisme, a la influència de Gandhi i també a la no-violència que van començar a predicar els primers objectors de consciència al servei militar." Un altre ferm defensor de

la pau, Aureli Argemí, president del Centre Internacional abat Escarré per a les Minories Ètniques i Nacionals (Ciemen), considera que l'aportació de Xirinacs al pacifisme, tot i ser a vegades una mica contradictòria, ha tingut per objectiu sacsejar la gent. "Xirinacs sempre va lluitar impregnat d'una forta tensió. Fou una persona que cal situar en el seu temps i que quedarà en la nostra memòria com un gran lluitador. El nostre país ha produït lluitadors, com per exemple Francesc Macià, que s'han distingit per una forta personalitat, coratge i idealisme a favor d'un combat que fa 300 anys que dura. Aquesta mena de profetes anuncien que el futur és nostre i que cal reprendre el camí. Xirinacs va crear tot un llenguatge en la seva manera de viure, la lluita no violenta, la lluita per la pau. Ho va fer sovint mitjançant vagues de fam i ara ha volgut fer això mateix arribant fins al final i deixant-se morir", diu Argemí.

Una vida de lluita i sacrifici

Lluís Maria Xirinacs i Damians va néixer a Barcelona l'any 1932. El 1955 fou ordenat de sacerdot, tot i que ben aviat va mostrar-se en desacord amb la jerarquia eclesiàstica i amb la visió tradicional del catolicisme. A poc a poc va anar adquirint una forta consciència nacional i un compromís amb la lluita contra el franquisme, cosa que el va portar a participar en actes de rebel·lia, com la famosa *caputxinada*, i a formar part de moviments com ara l'Assemblea de Catalunya o campanyes com la *Marxa per la Llibertat*. Així i tot, els seus actes de protesta més rellevants foren les nombroses vagues de fam que va portar a terme per demanar la llibertat de tots els

El senador Xirinacs durant una de les seves intervencions al Senat l'any 1977.

Desencantat per la transició.

Xirinacs sempre va creure que una altra transició hauria estat possible. Desenganyat, va deixar la política i es va dedicar a fer pedagogia de l'alliberament nacional. Com recorda Aureli Argemí, "sempre va ser una persona que va creure en la utopia. Ell sempre deia que només creient en la utopia es pot aconseguir la realitat". L'escriptora mallorquina Maria Antonia Oliver també comparteix aquest plantejament. "Igual que Xirinacs, jo també hauria preferit una ruptura en lloc de la transició que vam tenir, però els polítics van considerar que allò era el millor i ni tan sols els de més a l'esquerra es van atrevir a fer el contrari. Però ara en paguem les conseqüències. La mort de Xirinacs és el reflex del desencant, però també del seu misticisme", opina l'escriptora de Manacor. Una altra escriptora que comparteix aquesta idea és Isabel-Clara Simó. "La gent que creiem en la llibertat, la democràcia i la independència no ens esperàvem que els polítics que ens representen fossin tan conformistes. Estic convençuda que una altra transició hauria estat possible. Ara, alguns diuen que Xirinacs era un il·luminat, però des de la nostra intimitat tots som molt conscients que amb la seva vida ens ha donat una au-

presos polítics. En aquest sentit, ell mateix va anar a la presó en dues ocasions, l'any 1972 i de 1974 a 1975. Xirinacs fou un ferm defensor de les idees no violentes de Gandhi i les seves accions de protesta es basaven en aquest ideari. El 1975, quan encara era a la presó, va ser proposat per al premi Nobel de la Pau; un guardó al qual va optar els dos anys següents. Algunes de les seves accions van tenir molt ressò, com quan es va estar davant la presó Model de Barcelona, dempeus, dotze hores diàries durant un any i nou mesos, per reclamar l'amnistia. La popularitat que li van proporcionar les seves accions va fer que el 1977 fos escollit senador a les Corts espanyoles amb mig milió de vots. Posteriorment, el 1980, desencisat pel fracàs del Bloc d'Esquerra d'Alliberament Nacional (BEAN), la formació que havia impulsat amb

vista a les eleccions al Parlament de Catalunya, va abandonar la política. A partir d'aleshores, va continuar treballant pel reconeixement nacional i, fins i tot, va deixar el sacerdoci i es va doctorar en Filosofia quan ja tenia 65 anys. L'any 2000 va dur a terme una altra plantada de protesta davant el Palau de la Generalitat de Catalunya per a reclamar la independència. Un moment polèmic fou durant els actes de la diada de l'Onze de setembre al Fossar de les Moreres, a Barcelona, quan, en el seu discurs, es va declarar amic d'ETA. Per això, l'octubre del 2005 l'Audiència Nacional espanyola va decretar el seu ingrés a la presó Model i posteriorment a Can Brians, d'on va sortir unes quantes hores després. Entre els nombrosos llibres que va escriure, es destaca la trilogia *La traïció dels líders*, publicada entre 1993 i 1997.

tètica lliçó", diu l'escriptora d'Alcoi. En canvi, Josep Benet, un personatge polític prou rellevant en aquells anys, ja que a banda de senador també fou diputat al Parlament de Catalunya i va formar part de la comissió redactora de l'Estatut de Sau, opina el contrari: "Xirinacs creia que la transició es podia haver fet d'una altra manera, cosa que jo no comparteixo. No hem de mirar els errors concrets, sinó tot el conjunt. A vegades, Xirinacs, penso que sense base, parlava de ruptura, però cal no oblidar que a Espanya van guanyar els centristes d'Adolfo Suárez amb molt avantatge. No estic d'acord que la seva mort representi cap desencant perquè ell ha pres una decisió quan ja fa trenta anys que la transició ha passat."

Compromís amb els Països Catalans.

Una altra de les constants en la lluita de Lluís Maria Xirinacs fou la defensa de la nació catalana com un tot. Per això durant molts anys va recórrer tots els territoris que la conformen i va treballar pel reconeixement nacional. El rossellonenc Teo Vidal, un dels fundadors de l'Assemblea Nord-Catalana, recorda les visites freqüents de Xirinacs a Perpinyà. "Xirinacs ha estat una figura molt infravalorada. Per a mi ha estat un independentista extremadament demòcrata i no violent. Va impulsar un moviment aquí, a Catalunya Nord, i no va voler encapçalar-lo per no imposar-hi el seu criteri. A les reunions s'estimava més de participar poc i deixar que la gent prengués les decisions. Vull ser optimista i pensar que la seva mort contribuirà a despertar l'ànim i la presa de consciència nacional", explica Vidal.

El desig que la mort de Lluís Maria Xirinacs serveixi per a alguna cosa és, de fet, comú en moltes de les persones que el van conèixer. "D'alguna manera la mort de Xirinacs farà que es torni a parlar dels Països Catalans, perquè d'això ara ja només en parlem uns quants i encara hem de demanar perdó, sobretot als nostres", es queixa l'escriptora mallorquina Maria Antonia Oliver. En canvi, l'escriptora alcoiana Isabel-Clara Simó és més pessimista. "La seva mort amb vista al reconeixement dels Països Catalans no haurà servit de res. Dissortadament, es dissimularà; es dirà que era un il·luminat,

Xirinacs

L'opinió de **Pelai Pagès**

La primera vegada que vaig sentir parlar de Xirinacs devia ser l'any 1972 o 1973. Era a Euskadi, a Amorebieta, i uns amics bascos acabaven de tornar de la presó concordatòria de Zamora amb la notícia que hi havia un sacerdot català que feia vaga de fam. La presó *concordatòria* era tot un sarcasme: durant el franquisme, gràcies al Concordat de 1953, els sacerdots que delinquen tenien el *privilegi* de disposar de presó pròpia, diferenciada dels altres presos comuns o polítics. No cal que us digui que Zamora fou, sobretot, seu freqüent de sacerdots catalans i bascos i la raó, gairebé sempre, era política.

Les cròniques del seu decés han parlat a bastament de les estades –insistents, contínues– davant de la presó Model, per a reclamar una amnistia, mort ja Franco, que no arribava. Però han parlat poc del fet que, poc abans de la concessió del premi Nobel de la Pau, l'any 1975, va ésser alliberat a corre-cuita pel franquisme, no fos cas que li concedissin el premi essent a la presó. Han parlat poc també de quan, ja com a senador –a la primera legislatura de 1977– es mantenia dret al seu escó fins que el govern espanyol va aprovar l'amnistia definitiva per als presos polítics. I ningú no ha parlat pràcticament de la seva presència, com a cap de llista, a les primeres eleccions legislatives al Parlament de Catalunya, l'any 1980. Era la candidatura del BEAN, el Bloc d'Esquerra d'Alliberament Català, que va encapçalar amb el suport d'un sector de gent procedent de l'antic PTC –el maoïsta Partit del Treball de Catalunya, encapçalat per Sánchez Carreté–, del POUM i del Partit Feminista de Lúcia Falcón. Fou aleshores quan el vaig conèixer i vam compartir no pas pocs mítings electorals. El resultat final de les eleccions fou decebedor –com ho fou també per als Nacionalistes d'Esquerra–, i va ser definitiu perquè acabés abandonant la seva militància política. Xirinacs –que continuava defensant el dret a l'autodeterminació de Catalunya i molts més dels principis polítics que havien motivat la seva entrada a la vida política– era una nosa per a la nova realitat política sorgida de la transició. I, acabada l'etapa com a senador –el *senador reial* de la primera legislatura Camilo José Cela sovint es dirigia a ell com a *mosén*–, no va voler renunciar a cap dels seus principis per continuar a la vida política. Fou enormement coherent.

El vaig retrobar fa poc menys d'un any. Va ser en un programa de Catalunya Ràdio. El retrobament va ésser emotiu. Vam recordar aquella campanya electoral de l'any 1980, en què, colze a colze, defensàvem un programa impossible. Vam recordar el míting final de campanya, al Palau Blaugrana, ple de gom a gom. I va tenir especial interès a fer-me arribar la seva trilogia sobre la transició: *La traïció dels líders*, on no perdonava l'abandonament dels postulats que molts dirigents polítics catalans van acabar negligint en pro de l'estabilització d'una democràcia monàrquica i parlamentària.

Fins als darrers dies, Xirinacs va ser una personalitat molesta, una mena –perdoneu-me l'expressió– de *mosca collonera*. Però, segurament, aquesta ha estat la seva virtut més important. Haver-se mantingut, com diria Raimon, "fidel per sempre més al servei d'aquest poble".

Historiador. Universitat de Barcelona

un utòpic, i no afrontarem cap dels nostres problemes." Un altre valencià, l'ex-conseller de la Generalitat de Catalunya Carles Solà, tot i advertir

que no el va conèixer personalment, considera que Xirinacs fou una persona entranyable, rellevant i incòmoda. "Per a molts polítics ha representat una

actitud molesta, a voltes equivocada. La insistència a afirmar que som una nació que ell veu completa és admirable", diu Solà, que es mostra optimista: "Fa uns quants anys, molts joves es van fer moltes preguntes en veure'l plantat a la plaça de Sant Jaume parlant dels Països Catalans. M'agradaria que la seva mort servís perquè la gent es fes preguntes d'aquesta mena, tot i que la mort és una cosa que cal evitar."

Una mort estranya. Xirinacs va ser trobat mort en un bosc prop d'Ogassa (Ripollès) el dia 11 d'agost en unes circumstàncies que apunten cap al suïcidi. Els papers que va deixar escrits abans d'anar-se'n, acusant els polítics de covards i dient que la seva mort era un acte de sobirania, poden ser interpretats de moltes maneres. Segons Josep Benet, en la seva mort Xirinacs "ha adoptat una posició profètica. La seva tenacitat, com quan feia vagues de fam, l'ha portat a creure que aquesta era la manera de plantejar un problema i deixar-lo sobre la taula. Ha volgut donar un missatge. Ho podem discutir però ho hem de respectar". En una línia semblant, Aureli Argemí, president del Ciemen, considera que "ha estat la seva manera de demostrar l'amor pel país i dir-nos que cal continuar lluitant, tot i que no crec que hàgim de fer el mateix". El rossellonenc Teo Vidal assegura estar totalment d'acord amb el missatge que va deixar Xirinacs, on deia que havia viscut en una nació esclava també de França. "Ho comparteixo al cent per cent des de fa molts anys. Xirinacs estava molt decebut de veure que la gent no reaccionava i amb la seva mort crec que ha volgut donar el missatge que cal reaccionar. És molt greu que des de fa molts anys les actuacions no estiguin a l'alçada del problema", diu Vidal. Al seu torn, Isabel-Clara Simó assegura estar massa perplexa davant la mort de Xirinacs per a poder fer-ne una interpretació: "Lamento moltíssim la seva mort. Segur que ens ha volgut donar un missatge, però no l'escoltarem perquè hem entrat en una dinàmica de conformisme i dretanisme que s'adiu molt poc amb els ideals i la utopia que ell defensava".

Xevi Camprubi